

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Роберт Кон був колись чемпіоном Принстонського університету з боксу в середній вазі. Не подумайте, що цей боксерський титул аж так мене вражає, але для Кона він багато важив. Боксом він анітрохи не захоплювався, фактично, зовсім його не любив, але ретельно вивчив усі його премудрості і заробив при цьому не одну ґулю, щоб позбутися зайвої сором'язливості й комплексу неповноцінності, що виник через ставлення до нього, єврея, у Принстоні. Розуміння, що він міг би відправити в нокдаун будь-якого пихатого задираку, давало йому певний внутрішній спокій, хоча, від природи тихенький і чемний хлопчик, він так ніде, крім спортзалу, і не бився. Він був улюбленим вихованцем Спайдера Келлі. Спайдер Келлі навчав усіх своїх юних джентльменів боксувати в стилі легковаговиків, хоч би скільки насправді ті важили — п'ятдесят чи сто кілограмів. І Кону така методика пасувала. Він був дуже спритний. Він так добре рухався, що Спайдер швидко вирішив показати йому, де раки зимують, й добряче розплющив йому носа. Відтоді Кон відчув ще більшу відразу до боксу, хоч одночасно й отримав від цього якусь химерну втіху, та й ніс у нього тепер мав кращу форму. На останньому курсі у Принстоні він забагато читав і почав носити окуляри. Я не зустрів жодного однокласника, який міг би

його пригадати. Ніхто навіть не пам'ятав, що він був чемпіоном з боксу в середній вазі.

Я не дуже довіряю відвертим і простодушним базікалам, особливо, коли їхні розповіді видаються аж занадто вірогідними, тому я завжди сумнівався, що Роберт Кон узагалі був чемпіоном з боксу в середній вазі, й підозрював, що на його фізію міг просто наступити кінь, або його матір щось налякало чи вона на щось задивилася, або ж, що теж доволі ймовірно, він ще дитиною наштовхнувся на якийсь стовп, але врешті-решт один знайомий зміг з'ясувати правдивість цієї історії в самого Спайдера Келлі. Спайдер Келлі не тільки пам'ятав Кона. Він частенько його згадував, гадаючи, що з цього хлопця вийшло.

Завдяки батькові Роберт Кон належав до однієї з найбагатших єврейських родин Нью-Йорка, а завдяки матері — до однієї з найдавніших. У військовому училищі, де він готувався до Принстона і став непоганим гравцем футбольної команди, ніхто не звертав увагу на його расову приналежність. Ніхто не дошкуляв йому єврейством, себто відмінністю від усіх інших, аж поки він не поступив у Принстон. Він був чемним хлопчиком, доброзичливим і вкрай сором'язливим, і це завдавало йому прикрощів. Усю свою гіркоту він виплескував у боксерських поєдинках, а Принстон закінчив з ураженням самолюбством і приплюснутим носом, після чого одружився з першою-ліпшою дівчиною, яка прихильно до нього поставилася. П'ять років прожив із дружиною у шлюбі, мав від неї трьох дітей, розтринькав майже всі п'ятдесят тисяч доларів, успадковані від батька (решта майна перейшла до матері), а не надто щасливе подружнє життя з заможною дружиною перетворило його у вельми непривабливого й понурого типа; але саме тоді, коли він нарешті вирішив піти геть від жінки, вона сама втекла від нього з якимось художником-мініатюристом. Він перед тим місяцями розмірковував,

як би то її делікатно покинути, і не робив цього тільки тому, що вважав намір позбавити її власної персони занадто жорстоким учинком, отож її втеча стала для нього вельми цілющим потрясінням.

Було оформлене розлучення, і Роберт Кон подався на західне узбережжя. У Каліфорнії він завів контакти з літературними колами, а позаяк у нього ще залишалися якісь рештки від тих п'ятдесяти тисяч, невдовзі він почав спонсорувати мистецький журнал. Журнал виходив спочатку в Кармелі, штат Каліфорнія, а тоді у Провінстауні, штат Массачусетс. Кон, який раніше вважався таким собі янголом-хоронителем часопису, і чие ім'я з'являлося на редакторській сторінці лише серед інших членів консультативної ради, став тепер єдиним редактором журналу, що виходив, зрештою, на його власні гроші. Йому подобалося особисто керувати процесом редагування. Він шкодував, що видання журналу згодом довелося припинити, бо ця затія виявилася занадто марнотратною.

Однак на той час у нього вже виникли інші клопоти. Він потрапив під каблук одній дамі, яка сподівалася сягнути певних вершин разом із популярністю журналу. Це була дуже енергійна дама, і Кон не мав ні найменших шансів уникнути її каблучка. До того ж йому здалося, що він її кохає. Коли ж ця дама побачила, що журналу нічого не світить, вона відчула до Кона певну відразу, але вирішила скористатися бодай якоюсь доступною нагодою й наполягла на тому, щоб вони вирушили до Європи, де Кон міг би писати. Вони прибули до Європи, де дама колись виросла, і прожили там три роки. Упродовж цих трьох років, перший з яких вони подорожували, а два останні провели в Парижі, Роберт Кон заприятелював з двома чоловіками — з Бреддоксом і зі мною. Бреддокс був його літературним колегою, а я — партнером у грі в теніс.

Дама, яка прибрала його до рук (її звали Френсіс), виявила наприкінці другого року, що її зовнішність зазнає невідворотних змін, тож її ставлення до Роберта змінилося з безтурботного володіння і використання, як заманеться, на абсолютну рішучість одружити його на собі. Робертова мати виділяла йому на той час близько трьохсот доларів як щомісячну фінансову допомогу. Я не думаю, що впродовж двох із половиною років Роберт Кон звертав увагу на інших жінок. Він був цілком щасливий, хіба що, як і багато з тих, хто живе у Європі, волів би бути в Америці, а ще він виявив у собі письменницький хист. Він написав роман, і це не був аж такий бездарний роман, як про нього писали критики, а просто дуже слабенький. Роберт багато читав, грав у бридж і в теніс, а ще боксував у місцевому спортзалі.

Я вперше усвідомив, який ця дама мала на нього вплив, одного дня, коли ми втрьох разом вечеряли. Ми посиділи в ресторані «Авеню», а тоді пішли на каву в кафе «Версаль». Після кави з коньячком я сказав, що мушу вже йти. Кон якраз умовляв мене вирушити з ним удвох на вихідні в невеличку мандрівочку. Він хотів забратися з міста й трохи розім'яти ноги. Я запропонував йому полетіти в Страсбург, а тоді піти пішки до гори Сент-Оділь або ще кудись у Ельзасі.

— Я знаю там у Страсбурзі одну дівчину, яка може показати нам місто, — сказав я.

Хтось мене штурхнув ногою під столом. Я припустив, що це сталося ненароком, і додав:

— Вона вже два роки там мешкає і знає про місто геть усе. Дуже приємна дівчина.

Мене знову штурхнули під столом, я подивився на Робертову даму Френсіс, і побачив, як випнулося в неї підборіддя і скам'яніло обличчя.

— Хоча, — мовив я, — не обов'язково у Страсбург. Можемо поїхати в Брюгге або в Арденни.

Кон явно відчув полегшення. Більше мене ніхто не штурхав. Я розпрощався з ними й рушив до виходу. Кон сказав, що хоче купити газету і проведе мене до рогу.

— Заради Бога, — пробурмотів він, — навіщо ти згадував ту дівчину зі Страсбурга? Ти що, не бачив Френсіс?

— Ні, а в чому справа? Який до біса стосунок має Френсіс до моєї знайомої американки, яка живе у Страсбурзі?

— Яка різниця, американка вона чи ні. Вона дівчина. А отже я не зміг би поїхати з тобою, ось і все.

— Не плети дурниць.

— Ти ще не знаєш Френсіс. При ній краще не згадувати про дівчат. Невже ти не помітив, як вона зреагувала?

— Ну, добре, — відповів я, — поїдемо в Санліс.

— Не ображайся.

— Та я не образився. Санліс також непогане місце, ми можемо зупинитися у «Великому олені», піти на прогулянку в ліс, а тоді повернутися додому.

— Ага, було б непогано.

— Ну, то побачимося завтра на кортах, — сказав я.

— На добраніч, Джейку, — попрощався він і рушив назад до кав'ярні.

— Ти забув купити газету, — нагадав йому я.

— Справді. — Він пройшовся разом зі мною до кіоска на розі. — Ти не ображаєшся, Джейку? — перепитав він, тримаючи в руці газету.

— Ні, чого б я мав ображатися?

— Побачимося на тенісі, — мовив він. Я дивився, як він вертається в кафе зі своєю газетою. Мені він подобався, але було очевидно, що Френсіс влаштувала йому дуже веселе життя.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Тієї зими Роберт подався в Америку зі своїм романом, і вельми солідний видавець погодився його опублікувати. Я чув, що цей його від'їзд став причиною жахливої сварки, і саме тоді, гадаю, Френсіс і втратила Роберта остаточно, бо в Нью-Йорку зразу кілька жінок були до нього прихильні, і після повернення він став цілком іншим. Америка тепер приваблювала його ще більше, і він уже не був таким добродушним і простакуватим. Видавці розхвалили його роман, і в голові йому замакітрилося. А коли ще кілька жінок звернули на нього увагу, він побачив нові обрії. Упродовж чотирьох років його обрії обмежувалися власною дружиною. Майже три роки він просто нікого не бачив, окрім Френсіс. Я думаю, що він досі ніколи в житті не закохувався.

Його одруження було спробою забути паскудні студентські роки, а Френсіс захомутала його, бо він прагнув викреслити з пам'яті те прикре відкриття, що він аж ніяк не був пупом землі для своєї першої дружини. Він так ще й не зазнав правдивого кохання, але вже усвідомив, що приваблює жінок, і що бажання якоїсь однієї жінки розділити з ним спільне життя зовсім не означає, що сталося чудо неземне. Це змінило його характер у гірший бік. А ще, граючи у бридж зі своїми новими нью-йоркськими знайомими, він робив вищі ставки, ніж міг собі дозволити,

але йому йшла карта, і він виграв кілька сотень доларів. Це зробило його доволі марнославним, і він нерідко заявляв, що при потребі завжди можна вижити завдяки вправній грі у бридж.

Але й це ще було не все. Він почав читати В. Г. Гадсона. Можна подумати, що це цілком невинне заняття, але Кон читав і перчитував «Пурпурову землю». А це вельми лиховісна книга, якщо її читати в занадто пізньому віці. У ній мальовничо описано уявні любовні пригоди вишуканого англійського джентльмена в неймовірно романтичній країні, краєвиди якої змальовані просто дивовижно. Якщо людина в тридцять чотири роки обирає цю книжку за життєвий путівник, це не менш загрозово, ніж якби вона в тому ж віці потрапила на Волл-стріт прямісінько з якогось французького монастиря, озброївшись лише повним зібранням значно практичніших творів Елджера. Мені здається, що Кон сприймав кожнісіньке слово «Пурпурової землі» на віру, так, ніби це був звіт аналітичної компанії Р. Г. Дана. Зрозумійте мене правильно, він мав до цієї книги певні застереження, але в цілому вона видавалася йому зразковою. І цього цілком вистачало, щоб остаточно його збаламутити. Я навіть не уявляв, наскільки він був збаламучений, аж поки одного дня він не завітав у мій офіс.

— Здоров, Роберте, — привітався я. — Прийшов мене підбадьорити?

— Хочеш поїхати в Південну Америку, Джейку? — запитав на-томість він.

— Ні.

— Чому ні?

— Не знаю. Просто ніколи про це не думав. Занадто дорого. Та й усіх тих південноамериканців можна побачити в Парижі.

— Це не справжні південноамериканці.

— Мені вони всі на одне лице.

Я мав устигнути відправити поїздом на корабель кореспонденцію з новинами за цілий тиждень, а написав лише половину.

— Маєш якісь брудні плитки? — поцікавився я.

— Ні.

— Що, ніхто з твоїх великих цабе не розлучається?

— Ні, але послухай, Джейку. Якщо я оплачу всі наші видатки, поїдеш зі мною в Південну Америку?

— Чому саме я?

— Ти розмовляєш іспанською. Та й удвох нам буде веселіше.

— Ні, — відмовився я, — мені подобається тут, а влітку я їду в Іспанію.

— Я все життя мріяв про таку мандрівку, — сказав Кон. Він присів на стілець. — Поки я відважуся на неї, буду вже застарий.

— Що за дурниці, — пхекнув я. — Ти можеш поїхати куди завгодно й коли завгодно. Маєш купу грошей.

— Я знаю. Але не можу відважитися.

— Не бери в голову, — підбадьорив його я. — Усі країни на вигляд, як у кіно.

Але мені було його шкода. Він цілком занепав духом.

— Мене добивають думки про те, що життя так швидко минає, а я ніби й не живу.

— Нікому не дано прожити все своє життя інтенсивно, хіба що тореадорам.

— Мене не цікавлять тореадори. Їхнє життя ненормальне. Я хочу відвідати якусь країну у Південній Америці. Це була б чудова подорож.

— А ти ніколи не думав про те, щоб поїхати на полювання у Британську Східну Африку?

— Ні, мені це не подобається.

— А я поїхав би туди разом з тобою.

— Ні, мене це не цікавить.

— Це тому, що ти про це ще не читав. Візьми і прочитай якусь книжку про любовні пригоди з чарівними чорношкірими принцесами.

— Я хочу поїхати в Південну Америку.

Він мав затятий і впертий єврейський характер.

— Ходімо краще щось вип'ємо.

— А ти хіба не зайнятий?

— Ні, — зронив я. Ми спустилися в кав'ярню на першому поверсі. Я вже давно зрозумів, що це найкращий засіб позбуватися приятелів. Варто випити з ними чарчину, а тоді можна запросто казати: «Ну, я мушу вертатися, вислати деякі телеграми», і все гаразд. У газетярській справі, етика якої вимагає, щоб вас ніколи не застали в процесі роботи, дуже важливо вміти вчасно вислизнути. Хай там як, але ми сіли в барі й замовили віскі з содовою. Кон обвів поглядом пляшки на стіні.

— Тут гарно, — визнав він.

— Море випивки, — погодився я.

— Послухай, Джейку, — схилився він на стійку. — Тобі ніколи не здавалося, що життя минає, а ти так ним і не скористався? Ти колись думаєш про те, що вже прожив майже половину відпущеного тобі часу?

— Ну, так, інколи.

— Знаєш, що за якихось тридцять п'ять років ми вже помремо?

— Що за чортівня, Роберте, — спохмурнів я. — Що ти таке вигадуєш?

— Я це серйозно.

— Ось цим я зовсім не переймаюся, — зронив я.

— А мав би.

— З мене досить і інших турбот. Вистачає по горло.

— Ну, от, а я хочу поїхати в Південну Америку.